

**СТАНОВИЩЕ НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ
НА НАУЧНАТА И ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН „ДОКТОР“**

Автор на дисертационния труд: Виктория Алберт Трайкова

БФ на СУ „Св. Климент Охридски“

Катедра Систематическо богословие

Научна област на Висшето образование: 2. Хуманитарни науки

Професионално направление 2.4. Религия и Теология

**Тема на дисертационното изследване: „ИДЕЯТА ЗА ПРЕРАЖДАНЕТО В
ИЗТОЧНИТЕ РЕЛИГИИ (БОГОСЛОВСКИ АНАЛИЗ)“**

Изготвил становището: свещ. доц. д-р Стоян Илиев Чиликов; Катедра
Теология, Философско – исторически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Становището е изготвено в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България, Правилника за неговото прилагане и Нов Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“, изменен и допълнен от АС на 26.05.2021г.

Рецензирането на материалите е съгласно заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ за назначаване на научно жури, № РД 38-212/03.05.2022г. Виктория Трайкова е предоставила всички необходими документи относно процедурата за защита на дисертационния труд.

1. Данни за дисертанта и процедурата

Дисертантът Виктория Трайкова е завършил бакалавърската и магистърска програма при Богословския факултет на Софийския университет. Продължава богословското си образование в докторската програма на БФ на СУ. Изпълнил е индивидуалния си план и отчислен с право на защита. Дисертационният труд, който ми е предоставен за становище, е обсъден на заседание на катедра „Систематическо богословие“ на БФ на СУ. На същото заседание е взето решение той да бъде допуснат до публична защита. На първото заседание на научното жури е избран председател и са определени

авторите за съставяне на рецензии и становища. Процедурата е спазена и считам, че няма допуснати нарушения.

2. Данни за дисертацията

Дисертационният труд е с общ обем от 279 стандартни компютърни страници. Той съдържа предговор, увод, три глави, заключение и списък от използвана литература. Библиографията обхваща общо 311 библиографски единици. Освен това са използвани и 13 електронни издания.

Текстът на дисертационното изследване е четивен и добре структуриран в три балансирани глави.

Дисертационният труд съдържа предмет, обект, цели, задачи и методология и състояние на научното изследване. Дисертантът е предложил работна теза, а именно, че „**прераждането не съществува**“, която в хода на изложението успешно защитава и аргументира. Темата има безспорна актуалност, която правилно е изведена от дисертанта. Първа глава на изследването е озаглавена „Произход на идеята за прераждането“ и в нея дисертантът търси корена на учението за прераждането в индуизма, будизма и източните религии след Буда. Направеният исторически анализ на идеята за прераждането е преход към втора глава, която е основна в дисертационния труд на Виктория Трайкова. В нея авторът предава „Християнския поглед към идеята за прераждането, като прави богословски анализ на темата на базата на традицията на църквата. Трета глава е озаглавена „Проявления на идеята за прераждането“. В нея дисертантът от една страна продължава богословския анализ от първа глава, а от друга, извежда актуалността на темата, като изследва влиянието на основни фактори, които благоприятстват възприемането на идеята за прераждането в съвременния свят: секуларизацията, глобализацията, влиянието на медиите и във връзка с това възприемането на идеята за прераждането от сектите.

3. Оценка на научните приноси

Авторът е извел три научни приноса на дисертационното съчинение:

1. Дисертационният труд е опит в българското православно богословие за обстойно изследване на идеята за прераждането в източните религии и отношението на православно християнство по този въпрос.

2. Дисертационният труд би бил полезен за обучението на студентите по богословие.

3. Дисертационният труд е опит за извеждане на темата за прераждането от християнска гледна точка към по-широка публичност.

Приемам напълно първия от посочените научни приноси, като считам, че дисертацията на Виктория Трайкова запълва малка „лакуна“ в българската богословска мисъл. В нея се изследва идеята за прераждането от християнска гледна точка. Въпреки наличието на сходни съчинения като това на Шуман, Х. Търсещите души срещу отричащите души – ученията на индийските религии за прераждането. Идеята за реинкарнацията на Изток и на Запад. С. 2019г., Виктория Трайкова успява да изследва темата от позицията на православната църковна традиция. Темата на научното изследване е дисертабилна и актуална. Авторът е прегледал огромно количество литература и е успял да я анализира, като формулира правилно изводите от своето изследване. Искам да акцентирам на факта, че авторът на дисертационния труд е овладял академичното писане и предава увлекателно за читателя съдържанието на своето съчинение.

4. Критични бележки и препоръки

1. Дисертационният труд е научно изследване на темата за прераждането, като е представена и християнската гледна точка по този въпрос, както е посочено вече в приносните моменти, но съчинението би имало по-голяма научна стойност, ако бъде направен богословски анализ на учението за прераждането, което ще рече не толкова да се изрежда учението на църковните автори във връзка с темата, а да се привеждат техните възгледи във връзка с темата, като аргументация при направения от автора анализ в подкрепа на защитаваната в труда изследователска теза.

2. В дисертационния труд се срещат общоизвестни тези от учението на църковните писатели и отци, които нямат пряко отношение към темата /пр. св. Иполит Римски, св. Йероним Стридонски, св. Киприян Картагенски/. Авторът на дисертацията е прегледал огромно количество литература по въпроса за прераждането, но не винаги работи с изворите по темата; приема безусловно неправилни изследователски тези, както е на с. 180, че „в светоотеческите разсъждения не е посочена ясно разликата между църква и Царство Божие“. Очаквах да намеря анализ на възгледите на александрийците Ориген и Климент за космологията и есхатологията и да се направи връзка с учението за прераждането, като се посочат сходните моменти и отликите между двете учения, връзката на възгледите на александрийците с древногръцката философска мисъл относно прераждането и разграничаването на църквата от неправилните възгледи.

3. Мисля, че в сегашния си вид дисертацията е написана по-скоро за по-популярна аудитория и би имала успех при публикуването ѝ, но като дисертационен текст липсва научната новост и ясен богословски анализ с неговата аргументация. В дисертацията има

много общоизвестни факти, които биха могли да бъдат казани по-накратко, с цел да се акцентира на анализа, а не на описанието. В контекста на това твърдение трета глава, в която има много добри идеи и тези, би могла да бъде съкратена преди защитата, а след нея да бъде преработена и публикувана с оглед запознаването на по-широк кръг читатели с темата на изследването. В този смисъл, не мога да приема предложените от автора научни приноси /втори и трети/, че е полезен на студентите по богословие или че с текста се търси по-голяма публичност. Мисля, че цялата втора подточка на втора точка от трета глава: „Примери на гуристки секти“ е излишна. Дисертационният текст и без това е повече от голям от възприетия модел за дисертационен текст в областта и ако не е конкретен и анализиращ затруднява вникването в неговото съдържание и губи своята академичност. В увода на съчинението има историография по темата, но тя е предложена без анализ от страна на автора, което я доближава по-скоро до библиографията, публикувана в края на дисертационния труд.

4. В съчинението има използвани неправилни или неточни изрази: на с. 151 - “Не само душата е безсмъртна, но и тялото“; на с. 160: „човешката му природа страда и умира“; на с. 179 терминът за църква е изписан на латински език, когато той е гръцки; съчинението на Ориген „За началата“ е изписано неправилно на латински език, на с.124, докато самото съчинение е писано на гръцки език; на| с. 124 авторът твърди, че св.Юстин Мъченик „дава философска трактовка на християнството“, което не отговаря на истината; неправилно е и твърдението на дисертанта, че богословието се оформя като наука през 2 век /с.122/; учението за грехопадението и спасението на човека е представено неправилно на с. 107-108 от дисертационния труд.

5. Данни за автореферата. Публикации и участие в научни форуми

Авторефератът е съставен съгласно изискванията и коректно отразява съдържанието на дисертационния труд. Дисертантът е предоставил необходимите публикации, които се изискват според Правилника на СУ за допускане до защита на дисертационния труд.

6. Заключение

Въпреки посочените от мен грешки в дисертационния труд, мисля, че той отговаря на необходимите научни критерии за подобен род научни изследвания. Затова заявявам, че ще гласувам положително по процедурата на Виктория Алберт Трайкова за присъждане на ОНС „Доктор“ по професионално направление 2.4. Теология.

09.06.2022г.

свещ. доц. д-р Ст. Чиликов

София